

ҮӨРЭХ ТЭРИЛТЭЛЭРИН САНАНЫ КӨРДӨӨҮНҮГЭЗ КОНКУРСТАРА

Үөрэх тэрилтэлэрин сана, сайдар-уунэр хайыскалары көрдөөһүнүгэ, оёону интэр-үөрэтэр үлэ тийгэр киллэрингэ, ол эбэтэр инновацияларга үлэлэрэ-хамнастара улуус, республика общественнай олобор-дьаһагар киллэр-көстөр миэстэни ыллар-ылан илэр. Ахсынньы 4-8 күннэригэр Дьокуускайга республика үөрэбин тэрилтэлэрин санагы көрдөөһүнүгэ үлэлэрин көрүү-конкурс буолан ааста. Манна барыта 25 улуустан 150-чэ үөрэх тэрилтэ кыттыны ылла. Үөрэх министрствотун экспертнэй сабиэти 5 секциянан хайдыһан үлэлэтэ. Көрүү кэмигэр эксперт быһытынан сыһыан кэтээн көрдөхпүнэ, оскуолалар инновационнай үлэлэрэ диригээн, чогуллан, уустугуран илэрэ биллэнэ. Чуолаан Таатта, Амма, Мэнэ-Ханалас оскуолаларын программалара научнай, философскай өттүнэн даппа күүһүрбүт. Ордук таатталар үлэлэрэ саха төрүт өйүгэр-санаатыгар, "Кут-сүр" үөрэбэр олобурут буолан үөрэхтээһин ситимигэр сана, сонун сүрээһини киллэрэ дии санаатын.

Биһиги улууспуттан 13 үөрэх тэрилтэ кыттына, кинилэртэн тобустара республиканскай статуустаах оскуола экспериментальнай үлэтин-хамнаһын отчуоттаата. Мугудайдаагы Ивановтар "Берег санаа" авторскай оскуолалара (дир. В.П.Иванов) оёону итингэ буттүүн иһилиэги, общественноһу түмэ тардыыга үлэлээбитэ бийыл 10 сыла. Оскуола авторскай үлэтин директору научнай үлэсэ солбуйааччы Е.М.Иванова ситиһилээхтик салайар. Дирин агро-оскуолатын (дир. И.Г.Корякин) үлэти-хамнаһа улууска, республикада биллибитэ ыраата. Экспериментальнай үлэни А.Г.Борисова хайыскасынан салайар. Оскуола сахалар төрүт дьарыктыын — сыгы, сүөһү итингэ диригэтэн үөрэтэр. Манна үгүс күүстээх учууталлар уутуйан олохсуйан үлэтиллэр, сыллата көрдөрүүлэрэ туолсан илэр.

Сорох дьон тыа оскуолатын үлэтин-хамнаһын туораттан көрө сылдьан быстах гутах сыананы быһа сылдьааччылар. "Экспериментальнай аатыраллар даһаны, оёолоро үрдүк үөрэххэ киириилэрэ холоон", "Үчүгэй түмүктү ханнаһыт?" — дии дибдйиэхчилэр даһаны бааллар. Ордук хомолтолооҕо — манньк сыананы сорох салайааччылар-быт быһаллар. Кинилэр өйдүүлэринэн, оскуола экспериментальнай буолла даһаны, оёото 100 % үрдүк үөрэххэ киириэхтээх үһү. Хаһаанна диири биһиги оскуола үлэтин-хамнаһын төһө оёо үрдүк үөрэххэ киири, бичинэ сыаналыыр үгэспитин тохтоотубут? Үөрэхтээһин былыр-былыргытан сыала-сорууга — культурнай, бичинэ иллэн кэмин туһалаахтык атаарар, олобун-дьаһабын сатаан тэринэр, дьоллоох-соргулаах ыал ийэтин, абатын итэн таһаарыы. Оскуола оёону үөрэххэ буолбакка, олоххо бэлэмнээхтээх. Оттон олоххо бэлэмнээх киһи хаһан баһарар үөрэниэ, биллэр-көрүү. Биһиги чугас быстах сылы-соругу экирэтэн, киһи олобор ордук суолталаах ыраах сыаллары болгомтоҕо ылбалпытын түмүгэр оёо итингигэр олус улахан алһаһы таһаарабыт. Оёобут инники дьылбатыгар охсуу оёоробут.Өсө соһуйабыт ээ! "Бичат тобо арыгыны илэр буолла?" — дии.

Тыа оскуолалара киин сирдэр оскуолаларыттан быдан уустук балаһыаньага олооролор. Кадровай, материальнай-техническай, үбүнэн-харчынан хааччылыы өттүнэн хаалан иһэлэр. Саха Республикатын Правительствота кээкэ сыларга үөрэхтээһингэ, Президентскай оскуолалар, гимназиялар, лицейдэр ситимнэрин тэрийэн, улахан араналааһыны (дифференциацияны) таһаарда. Бу түмүгэр хайа эрэ оскуолалар танара маһык, хайалара эрэ күрдээх маһын курдук буолулар. Үөрэхтээһин ситимигэр конкуренция күөрэс гына. Төрөптүттэр үөрэби ба-

тыһыннанан оёолорун дойдуларыттан, дьонноруттан сэрэгэлэриттэн тэйтэн киин сирдэргэ, куораттарга ыһа сатыыллар. Манньк көстүү тыа сиригэр социальнай-экономическай проблемалары үөскэттэ.Манна тыа оскуолата хаалпыла даһаны буруйа суох. Өсө, ону аһан, манньк уустук усулуобуйага оёону итингэ-үөрэтин процеһыгар санагы киллэрэ сатаан, экспериментальнай үлэни дьарыктанара хайбаллаах эрэ суол. Чурапчы улуутугар Е.Д.Макаров, Е.М.Иванова, Д.С.Павлов, Н.И.Протодакьянов курдук энтузиаст-учууталлар, новатордар утуулары аһыры уминан, түүнэри-күнүстэри охтуохтарыгар диири үлэлээбиттэрин уонна үлэтиллэрин түмүгэр, тыа сирин оскуолата бу уустук рынок үйэтигэр оёону интэр-үөрэтэр үлэти ыспака-тохпохко чөл олоор. Маны барытын сыаналаан-өйдөөн, экспертнэй сабиэт үөһэ ааттамыт оскуолалар үлэлэрин сөптөөхтүк сыаналаата, статустарын бигэргэттэ.

Экспертнэй сабиэткэ 4 сана программалыт ситиһилээхтик көмүскэнэ. С.А.Новгородова аатынан Чурапчы орто оскуолата (дир.В.Н.Коркин, завуч Т.В.Павлова,эксперимент үлэтин салайааччы Л.Н.Дьячкова) 1996 сыллаахтан сана сайдар хайыскалары ырытыыга, көрдөөһүнүгэ үлэтиир.Чурапчы орто оскуолатын үлэти-хамнаһа улуус үөрэтирин ситимигэр базовай, сүрүн оскуола быһытынан ураты миэстэни ылар. Тыа оскуолаларын методическай үлэлэрэ, олобор олимпиадалара, күрэхтэһиннэрэ, конкурстар барыта бу улуус киин оскуолаларыттан ытыллаллар. Манна улууспут учууталларын үс гиммит бириэ үлэтиир, оёобут ахсааньтан төүрт гиммит бириэ үөрэнэр. Онон өр сыллаах ыра санаабыт туолууга — Чурапчы орто оскуолата республиканскай оскуола-лаборатория статусун ылыта барыбыт балыскан үөрүүтэ!

Эмиэ 1996 сыллаахтан

"Кыталык" оскуола-сад программатын ырытыыга үлэ садалааһыта. Очолорго оскуола-сад сабиэдиссэй В.П.Пудова этэ.Кэлин бу үлэни илэлэбит-садалаабыт В.П.Пудова, В.С.Пермякова атын сиргэ көһөн хааланнар, эксперимент тэрээһинигэр үгүс букуллуу, саарбахтааһын тахсыыта. Ону ол диэбэккэ, сана салалта — сабиэдиссэй А.А.Григорьева, завуч О.Д.Ефремова оскуола-сад программатын сакааттан сөргүтэнэр, бу үлэти хаалбакка, иккитээн тыын ылан атабар бигэти турда. Оскуола республиканскай таһымна тахсыыта улуус киин бири мааны томторугар. Мурун-Тымын-Тымыа "Кыталык" дии кэрэ ааттаах сүрүннүр орто оскуола (дир. М.В.Дьячкова) тэриллэригэр сүрүн төһүү буолуога.

Сыланнаагы "Тулукаан" уһууаан оёону экологическай итингэ-үөрэтингэ новатор-учуутал, пед. наука кандидата Е.Д.Макаров авторскай "Эйгэ" комплексин иһинэн үлэлээбитэ хайыскасына сыла. Манна хара садалааһыттан методист Т.А.Макарова, сабиэдиссэй Е.П.Сивцева сыраллаан үлэлэспиттэрэ үтүө түмүктээх буолла, уһууаанна республиканскай статус индрилинэ.

Мындабааһытаагы "Ымыы" уһууаан үлэтин-хамнаһын хайыскага энтузиаст, эколог М.И.Протодакьянов программатынан сэгэтэрэн оноһуллубута. Биһигин Николай Иннокентьевич ыараханньк ыалдьан сытар. Уһууаан үлэтигэр киһи киллэрибит кылаата кырата суох миэстэни ылар. Киһи үтүөкэрэ сайдыыга угуурут ыра санаатын, сыалын өйөөнөр, дегсад сабиэдиссэй А.И.Прокопьева, эколог Е.И.Михайлова, методист А.П.Осипова оёону экологическай итингэ нэһилиэнэ үлэтин-хамнаһын түмүүгэ программа оёорон көмүскэттиллэр, республиканскай статус ылары ситистилэр. Бу ситиһин Николай Иннокентьевичка ыра санаата таах хаалбатаһын, киһи

дьыллатын салбааччылар баалларын үтүө кэрэһитэ буоллук.

Оскуолалар, уһууааннар экспериментальнай программаларын ырытыыга үөрэх управлениетин опыттаах специалистара Егорова Е.И., Постникова И.Р. үгүстүк сыраллаан үлэлэспиттэрин бэлэтигэри баһарыллар. Хаһан даһаны управление специалиһын үлэти, өйө-санаата оскуола, уһууаан сайдыытыгар киирэр. Бири үксүн, ол иһин киһи үлэти-хамнаһа биллибэккэ-көстүбэккэ күлүккэ хаалар үгэстээх. Ол эрэри, экспериментальнай үлэни научнай хабааннаахтык ырытааччы, илэлэни-садалааччы, сүрүннээччи специалист буолар. Үөһэ ааттамыт специалистар өйдөрө-санаалара, сирдэри ыралара үөрэх тэрилтэлэрин сайдыыларыгар, үүнүүлэригэр арылхайдык биллиэхтээх-көстүөхтээх уонна онон сыаналаныахтаах.

Инновационнай бырайыактар конкурстарын түмүгэр икки программалытыгар 30-туу тыһ. солкуобайдаах Үөрэх министрствотун Грана аһанна. Ол курдук, "Амма" холбоһук үлэти-хамнаһа үрдүктүк сыаналанна. Бу үлэ 1998 сыллаахтан садалааһыта. Манна Чурапчы, Таатта, Амма улуустарын Амма өрүс сүһүгүгэр сытар 8 оскуолаларын үлэлэри-хамнастара киирэр. Биһигиттэн Соловьев орто оскуолата (дир.Н.И.Федоров) уонна Амма орто оскуолата (дир. Е.А.Смирников) киирэллэр.

Программа сүрүн сыалынан 8 оскуола интэр-үөрэтэр үлэлэрин ситимнээһин, холбоһон буолар. Тыа аһыах комплектаах оскуолаларыгар үлэни манньк тэрийин табыгастааһын экспертнэй сабиэт бигэргэттэ. Иккис Гран Хатылытаагы "Нургуһун" уһууаанга (саб. Т.Н.Ефремова, методист Е.Н.Николаева) аһанна. Уһууаан оёону валеологическай итингэ-үөрэтингэ хайыскасынан сылын үлэтиир. Киһи уһууаан опыта, үлэти-хамнаһа республикага, ону аһан, Россия үрдүнэн сырдытылына, тарбатылына. Ол курдук соторутааһыта Москва куоракка ытыллыбыт научнай-практическай конференцияга ситиһилээхтик кыттан кэллилэр.

Инновационнай бырайыактар конкурстарын

2001 сыллаагы лауреатын үрдүк аата уонна 100 тыһ. солк. бириэмийэ улуустаагы үөрэх управлениетин (начальник Е.С.Сидоров) "Тыа үөрэтирин сайыннарыы информационнай инфраструктура" программалар индрилинэ. Манна управление информационнай технологияларга киһини специалистара Л.А.Пермякова, Н.В.Слепцов үтүмэн үлэни ыппыттарын, сыраларын бигэрииттэрин бэлэтигэри баһарыллар.

Биһиги аныгы технологиялар, наука, техника балысканньк сайдар кэмигэр олооробут. Онон сайдыыны салайы аныгы ирдэниллэр таһымна тахсарыгар информационнай ситимнээргэ киһини, компьютер кыаһын туһаны ураты миэстэни ылар, о.э., аныгы салайы фундаментын ньыгыл ахылатын информационнай технологиялар буолуохтаахтар. Научнай салайааччыларбытыгар, пед. наука докторыгар, пединститут ректорыгар, профессор Д.А.Даниловка, пед. наука доктордыгар профессор А.А.Григорьева, доцент И.С.Портнягинга, Саха педагогическай академиятын, эбии үөрэхтээһингэ киһини директорыгар М.П.Артемьева хайыат нөгүө үлэбит ситиһилээх буоларыгар өйдөрүн-санааларын ууран, с у б э л э н - а м а л а н көмөлөспүттэрин иһин улуус учууталларын уонна интээчилэрин ааттарыттан махтаннабы баһарыллар.

Түмүктэр этиэм этэ: улуус учууталларын, интээчилэрин үөрэхтээһин сайдыытыгар санагы киллэрингэ 10 сыллаах үлэлэрин республика педагогическай общественноһа үрдүктүк сыаналаата. Манньк сыаналыы ыларбытыгар улуус учууталлара, интээчилэрэ — эһиги киллэрибит кылааккыт, үлэбит-хамнаскыт үтүмэн. Тыа учуутала, интээччигэ аныгы уустук рынок үйэтигэр күнү-түүнү аахсыбакка үөрэхтээһин ситимигэр санагы киллэрингэ айымнылаахтык үлэлээбитэ — хамсаабыта сөптөөхтүк сыаналанна дии, астынан туран бэлэтиибит уонна инники-тин өсө үрдүк ситиһилэри баһарабыт.

Николай СИБИРЯКОВ,
УУӨУ инновацияга
отделын начальнига.

Биллэһин олох эргирэр, эңдэти төһө да эрийдэр, кеннөрү боростуой үлэһит киһи сүрбэ баһардаһына тугу барытын кыайарын, дьонун-сэргэтин үөрдэрин биһиги кэммитигэр элбэхтик истэбит-көрөбүт.

Биһиги Бахсыбытыгар онук киһинэн Василий Павловнн Васильевы ааттаахха сөп. Киһи бэйэтэ идэтинэн механизатор, эдэр оёо сылдьан авто-оскуоланы бүтэрэбиттэн Карл Маркс аатынан сорох бөдөһүбүт хаһаайстыбатыттан бытанан "Бахсы" табаарыстыба буолуор диири суоппа-

рынан, тракторһынан, кэли механигынан үлэлээбитэ. Ыһыллыы кэминтэн ГАЗ-53 бортовой массыынаны бензозоска уларытан, көнүл ылан, уматыгы таһыыга нэһиликтэргэ улахан абыралы оёорбута, онорор даһаны. Бу курдук үлэни-хамсы сылдьан нэһиликтэр оёо-сада эргэ, аварийнай туруктаах дьыба үлэлирин, кэлэр-барар үрдүкү салалталарга, депутаттарга туруорсуулар да кеннөрү эринэринэн хаалларын үгүстүк билбитэ. Онон хайа эмэ өттүнэн бу дьыалага көмөлөһөргө

САНА ДЬЫЛЫ — САНА ДЬИЭҔЭ

быһарыммыта. Эргэ кэскилэ суобун иһин, сана сады тутарга толкуйдааһыта.

Онтун олоххо киллэрээри улууһунан, куоратынан элбэхтик баран-кэлэн бырайыак онорторон, көнүл ылан, үлэти суохтартан бэйэтинэн сэттэ киһилээх биригээдэ тэринэн, дэлээнэ анатан мас кэрдитин садалааһыта. Манна бири-

гэдириинэн тутууга дьобурдаах, сүрэхтээх, ылыммытын ыһыктыбат тийэһэр тирдэр идэлээх Михаил Михайлович Барашков аһаабыта. Биригээдэ барыта да туруу үлэтигэрдээбэ: Михаил Дмитриевич, Григорий Васильевич Федоровтар, Егор Васильевич Новгородов, Семен Игнатьевич Окочников уонна Гоголев

Петр Васильевич. Бары эгил-тэрил эдэр дьон түмүллэн уон иккили чаастаах үлэ чааһын олохтоон, бу кэскиллээх үлэни садалааһыта.

Суол алдьаһан иннинэ маһын таһан, бырайыак быһытынан түөрт уон оёоо аналлаах сад ахылаатын түһэрбиттэрэ. Сайын от үлэтин кэмигэр тохтоон ылаат, көндөйүн бүтэрэн, аны дьыз ис-тас үлэтигэр киирбигэрэ. Биригээдэ тэтинин ыһыктыбакка үлэлээн, сэттинин ый иккис декадатыгар госкомиссиба тутууну ситэрэн-хоторон туттарбыта-

ра. Василий Павлович, дегсад үлэһиттэрэ, төрөптүттэр, олохтоох дьаһалта уонна улуус салалтата, "Бахсы" общество улаханньк көбүлээтиллэр, көмөлөстүлэр.

Бу улахан үлэни илээн-садалаан ыппыт Василий Павловичка дегсад үлэһиттэрэ, төрөптүттэр уонна кыраанааннар махталлара улахан.

Кэлэр Сана Дьылы сана садка көрсөн кэрэчээн дьуолка күлүмүрдүү умайыада.

Семен НИКИТИН.

УЛУУСКА БЫЫБАР ТҮМҮГЭ

ӨССӨ ҮРДҮК СИТИЙИЛЭНИНГ

Ахсынны ый 12-16 күннэригэр Дьокуускай куораттаа 16-17 саастаах өбөлөр ортолоругар бокска Саха сирин чемпионата буолан ааста. Итиннэ-1985 сыллаах төрүөхтэргэ барыта 79 спортсмен күөн көрүстэ. Бу күрэхтэһингэ Чурапчыттан Хатылы орто оскуолатын 3 үөрэнээччигэ кыттыны ылан кэллилэр.

Күрэхтэһингэ төһө да биригистээх миэстэни ылбатахтарын иһин Романов Сеняны уонна Яковлев Сеняны көрөөччүлэр уонна тренердар бэлэстии көрдүлэр. Бу өбөлөр XI кылааска үөрэнээлэр. 1998 сыллаах республика чемпионнара, элбэх араас турнирдарга чемпион уонна призёр үрдүк аатын ылатаабыттар. Романов Сеня Дьоксуускай куорат 1 №-дээх оҕо спортивной оскуолатын боксерун 4 раунгга баһыйа тулутун үрдүнэн биэрдиһэр. Рингтээ ити кэмнэ судьялаабыт олимпийскай резервлэр училищеларын тренерэ Л.Соломонов кэлин: "эһиги уолгут кыайбыта, "-дизни кыһыбытын өссө улаатыннарда.

Яковлев Сеня олимпийскай резервлэр училищеларын боксеругар кыайтары-

та мөккүөрэ суох. Россияга II миэстэлээх спорт маастарыгар кандидат уолу кытары кириэстэ. Бу көрсүһүүгэ Сеня 4 раунгга толору тэннэ кириэстэ ситиһин быһыытынан сыаналанаар. Күрэхтэһин көрдөрөрүсүн уолаттар элбэххэ үөрэммиттэ, бусууттара-каппыттара көһүннэ. Манна бокска сааһын тухары олобун анаабыт Кривошалькин Григорий Михайлович үтүөтэ-өмөтө үгүс.

Хатылы оскуолатыттан элбэх биллиилээх боксердар үүнэн тахсыбыттар. Холбоур, Саха сирин бириккэн туттар спортсмена, спорт маастара, Сибирь, Дальнай Восток зонатын чемпиона, Россия призера, СР хас да төгүллээх чемпиона Мохаммед Кривошалькин, спорт маастарыгар кандидат, биллиилээх кик-боксер СНГ призера Николай Аммосов. Эдэр боксердарбыт убайдарын суолларын утумнаан спортка үрдүк ситиһинилээннэллэригэр, үөрэхтээх-биллиилээх дьон буолан тахсалларыгар баарабыт.

С. НИКИТИН,
улуустаагы бокс
федерациятын председателэ.

№ п/п	Учас – тактар	№ уч	Борисов Слава Степанович	Максимов Афанасий Николаевич	Самонков Михаил Семенович	Тумусов Федот Семенович	Филиппов Василий Васильевич	Шинков Руслан Юрьевич	Штыров Вячеслав Анатолиевич
1	Алиев	660	2	2	5	149	24	48	118
2	Байа	661	1	3	—	96	24	3	99
3	Болоткин	662	—	1	1	208	22	9	27
4	Кисил	663	—	—	—	15	11	7	6
5	Хатылы	664	2	2	—	191	28	13	76
6	Болоткин	665	2	3	1	294	99	53	45
7	Солонкин	666	1	1	—	74	25	63	77
8	Хатылы	667	—	—	—	16	7	4	11
9	Арымаа	668	—	—	—	146	8	5	20
10	Кытаанах	669	—	1	1	133	36	38	54
11	Мутулай	670	1	—	1	152	97	33	71
12	Талой	671	1	—	—	22	5	4	171
13	Олуктуун	672	2	—	—	462	24	16	49
14	Урун-Күрө	673	—	—	—	17	10	13	22
15	Урун-Күрө	674	4	6	—	94	57	27	224
16	Усман	675	—	—	—	3	18	24	16
17	Күм	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Түбү	676	—	—	—	20	16	7	14
19	Боро	677	—	—	—	12	1	1	12
20	Урун-Күрө	678	2	—	—	68	41	18	33
21	Урун	679	—	—	—	1	10	2	12
22	Малахов	680	—	—	2	10	11	6	12
23	Хитири	681	1	6	4	226	88	48	117
24	Чанор	682	1	—	—	124	22	6	67
25	Түбү-Күм	683	—	3	1	81	36	14	81
26	Кин	684	2	11	5	236	42	36	157
27	Маарынаан	686	—	8	2	278	44	62	92
28	Чары	687	3	1	3	268	80	57	151
29	Гонимородов	688	1	4	1	317	60	65	165
30	Куротам	685	3	6	1	231	34	37	124
Барыта:			29	59	28	3814	1000	721	2123

Улуус үрдүнэн куоластааһын — 8784
Дыннэ суоһунан 201 бюллетень аабылынна
Кандидаттары барыларын утардылар — 809
Куоластааһын бырыһыана — 78, 08%

1986 с. орубуна 30 сааһыгар М.Д.Гуляев спорт-оскуола директорынан ананан үлэли кэлбитэ. Кэллэ кэлээт оскуолатын материалнай базатын бөөрөгөтүгэ ылсыбытынан барбыта. Урукку өттүгэр спорт-оскуола интернат-оскуола иһинэн үлэлир, онон туох даһаны хаһаайыстыбанай малга-салга, тутуу матырыйаалларыгар экин кыһаммат этэ. Михаил Дмитриевич хантан эрэ, хайдах эрэ очолорго дэбигис кестүбэт ДВП, ДСП, кырааска арааһын о.д.а. балайда ботуччу булар буолбута. Аны оскуола-интернат тийбэтин-түгэмэтин спорт-оскуолаттан бэриһиннэрэрэ улам үксээн исптэ.

Оскуола-интернаты уонна спорт-оскуоланы холбоон биер спортивнай оскуола-интернат оһорбуттара, директорынан М.Д.Гуляев аһаммыта. Директор оскуола материалнай базатын, педагогическай кадрдарын бөөрөгөтүгэ сүрүн болбомтотун туһайбыта. Республиканскай статуу ыларыгар күөсү үлэһэн соһурун ситиспитэ. Аны оскуола Д.П.Корин аатынан республиканскай спортивной оскуола-интернат дьин ааттанар буолбута. Онон үлэһиттэр хамнастара улааллыта. Михаил Дмитриевич үлэһэ бэриһинилээх, дуулуурдаах, үрдүк кылааскаах учууталлары, интээчиллери, тренердэри ыһыртан, түмэн, киһилэр олохторун-дьаһахтарын хаачыһа, үлэһэ үрдүк дьоруурдаах педагогическай коллектив тэрийбитэ. Үрдүк көрдөрүүлэри ситиспит бастыһыннар сүл түмүгүнэн "Идэлэринэн бастык" ааты ылар, оскуола подсобнай хаһаайыстыбатын биридди убаһанан биризмийэлэнэр буолан үөрүүлэрэ-көтүүлэрэ үрдүүр, үлэһэ дуулуурдара өссө хүүһүрэр буолбуттара. Предметнэй олимпиадаларга бастабыт уонна миэстэлэспит үөрэнээччилээх учууталлар, күрэхтэһинилэргэ үчүтэй көрдөрүүлэри ситиспит спортсменнардаах тренердэр сана дьыл бырааһынныгыр биризмийэлэнэллэрэ үгэскэ кубулуйбута. Итинник материалнай уонна моральнай көбүлээһин дьүөрэлэспитин түмүгэр оскуола көрдөрүүтэ сылтан сүл үүнэн иһэр. Ол курдук, 1993 сыллаахтан биер аан дойдутаагы гроссмейстер, 19 аан дойду чемпиона, 23 призера, 33 Россия чемпиона, 67 призера, 67 Дальнай Восток чемпиона уонна 194 призера, Саха республикатын 194 чемпионана итиннэ 321 призера иитиллэн табыстылар. Бу дьон аһарда спортка охтубуттар, үөрэх билитин хаалларбыттар

дизн сааһа суох буоларын наада-тыгар икки түгэни бэлиэтиим. Маннайгыта, оскуоланы 5 оҕо кыһыл комүс, 5 оҕо үрүн комүс мэтээлинэн бүтүрдүлэр. Иккиннэн, быйыл оскуоланы бүтүрбүттэртэн 74,6 % үрдүк үөрэххэ киридилэр. Маны таһынан ДьПУ филиалын бүтүрбүт эри-дэхси үлэли оһоруохка сөп курдук ээ. Ол эрэри, Михаил Дмитриевич ситиһинтэн уоскуйар, биер сиргэ тэпсэннир характердаах киһи буолбатах. Кини санаттан сананы, үрдүктөн үрдүгү, ким да оһорботун оһорорго, ситиспэтэтин ситиһэргэ модун дуулуурдаах, уһараабат эрчимнээх, туруоруммут сыйлын ситиһэр салайааччы. Төрөөбүт норуотун туһугар бэйэни харыстаммака үлэһэн туох эрэ үйэлээри оһорор сирдик санаалаах, тонтон толлубат, ириэнэхтэн иннибэт эр бэрээ, элиг үтүөтэ. Ону кини өссө Омскайдаагы физкультурнай институтка үөрэнэ сылдьан биергэ үөрэнэр доһотторугар "Мин дойдубар Чурапчыга хайаан да сүүрхэр манеж туттарыам" дизн бигэ санааны ылыммыта да туһулуур. Кини олоххо сака суураһан, иделни этэн, ыйан эрэ биэрээччи буолбакка, олоххо киллэрээччи буолар. Итинник дьоннору сайдыылаах дойдуга "актуализатордар" дизн ааттылар уонна үрдүктүк сыаналыһылар, өрө туталлар, дэгиттэр эйүүллэр, күөс-көмө буолаллар. Кинилэр общественны көбүлүүр, инники сирдир, сайыннарар сүдү дьоруурдара таба туһаналлар.

1994 с. АХШ-гар сылдьан үөрэтин систематын интэн-тонгон билсиптэ. Итиннэ сырыттаһына киниэхэ ситимнээх үөрэхтэһин идеята кирибитэ. Онтон кэлин Канадага сылдьан дистанционнай үөрэхтэһин кометүнэн базовый оскуолаһар үрдүк үөрэхтэһин киһирэрин көрөн ситимнээх үөрэхтэһин Саха сиригэр киһирэн сөбүн бигэтик итээбитэ. Ситимнээх үөрэхтэһин, о.э. маннайгы кылаастан институту бүтүрээххэ дьирэ үөрэх приемственин буолуутун ситиһэр биги оскуолаһыттар толору кыаллар кыахтаах дизн идеянан салайтаран, утумнаах үлэни ылган барбыта. Бу идеятын олоххо киллэрээригэр Прези-

ЭРЭЛБИТ,
КЭСКИЛБИТ

дент М.Е.Николаев өйөбүлүн ситиспитэ. РФ уонна СР үөрэтин министрволарын, чуолаан, РФ үөрэтин министрин бастакы солбуйааччытын доктор В.М.Жураковскайы, о.д.а. специалистары итээспитэ, аһал комиссия тэриллирин ситиспитэ. Үрдүк соллоох, элбэх киһилээх комиссия кэлэн, көрөн-истэн Михаил Дмитриевич идеята саамай сөптөөбүн, олоххо киһирэр кыахтааһын итээһин, эрэнэн барбыта. Онон, 1999 с. Россияга аан маннайгынан таа сиригэр физкультурнай спортивной институт аһыллыбыта, итиннэ 2000 сыллаахха лицензия ылан, ситиһинилээхтик үлэли-хамсыы оһорор. Онон, ситимнээх үөрэхтэһин оһону дэтсадтан үрдүк үөрэби бүтүрэр дьылы биер үөрэх тэриэлтэтигэр интэн-үөрэтэн киһи, гражданин, специалист уонна спортсмен быһыытынан үүнүүтүн, олоххо чинник туруутун айар интеллектуальнай киһи буоларын дакаастаата. Бу норуот үөрэһиритигэр адьас саага хайыска. Кини Саха сиригэр эрэ буолбакка, бүтүүн Россия үрдүнэн үрдүктүк сыаналанар кыахтаах, итиннэ "Гуляев уолута" дизн аатынан киһиник биллэ, тарбаһа.

Бу сүдү ситиһин, санаттан сананы киллэри, биллэн турар, чэпчэкитэ суох этэ. Ону барытын хорсун санаатынан, өркөн өйүнэн, дуулаһа волютынан, энчирээбэт эрчимнэн тобо солосон - кыаллыбаты да кыһан, сатаммыта да сатаан, ситиһиниллэбэти да ситэрэн үтүмүн үлэни ылгыта. Онтон соһурун этэн аһарар тоһоостоох. Ол

курдук, быйыл саас хаар хараарыта, сваята да суох сиргэ биллини технологиллан тутулуубут институт үөрэнэр корпусу дьэндэс гына түстэ. СР спортка комитетин председателэ В.П.Шитик этиттинэн, Илин Сибиргэ суох универсальной манеж (Омскайдаагы физинститут студентин ыра санаата), 16 квартиралаах институт үлэһиттэр оһорор уопсай дьыллэр, уу хачадыр уонна ыраастыыр станциялар, киһи котельнайы уларытан оһоруу о.д.а. тутуулар аһардас бу дьылга үлэһэ киридилэр уонна кириэхтэрэ. Дьэ бу буолар, актуализатор инники сирдир, өрө күүрдэр, айар-тутар күүһэ. Дьэ бу буолар, "Если идеи обладают массой, они становятся материальной силой" дизн К.Маркс кыһатаах тыллартын дьиннээх

туһуута! Михаил Дмитриевич инники былааннара өссө сөбүмүрдэр, умсугутуулаахтар. Эһинигиттан Чурапчы дьонно 46 м. усталаах, 19,20 м. туоралаах ыраас уулаах бассейнна комполон оһоньохтара, уу харбааһыныгар араас улахан күрэхтэһинилэри уу харахтарынан дуоһуйа көрөр дьоллоһуохтара. Ол биризмээбэ батыһыннарын кэлбит кырачааннара быра бас-сейинна ("Лягушатника") сөптөөлөһөн, үөрэн-көтөн бычыгыры сыйдыахтара. Студеннар оһорор 480 кв. миэтэрэ иннээх ичкили этээстээх икки уопсайдара кылбас гына туһуохтэрэ. Дьоксуускайга "Борисовка", "Николаевка" дизн дэриэбинэлэр үүнүүлэр, онтон биһиэххэ професорскай-преподавательскай састаап оһорор толору хааньылылаах отуча дьыллардаах саа дэриэбинэ үөскүү. Ону норуот, баар, "Гуляевка" дизн үйэтитэн ааттыа. Маны таһынан, өссө институт үһүс учуарата о.д.а. сүрээс үөрдэр, дууһаны маньыһтар араас тутууларын саа институттупт кириэһэ туруу.

Бу сөбүмэр далааһынаах үлэтин таһынан М.Д.Гуляев кыахтаах, бөдөн общественнай деятель. Маннайгы ыһырылаах Государственной мунууах (Ил Түмэн) депутата, Чөл олох республикатаагы Ассоциациятын председателэ, туһуу федерациятын республикатаагы толоруулаах комиссиятын чилиэнэ, улууска председателэ, СР үөрэһиритин тэриэлтэһин салайааччыларын ассоциациятын

председателэ, оскуолаһар Попечителлэрин Сэбиэтин председателэ. Аны бүтүн Россия үрдүнэн хас сүүс үрдүк үөрэх тэриэлтэ баар буолуой? Оһортон 13 иһини талан методическай сэбиэт оһорбуттарыгар кини чилиэн. Бу мунура суох үрдүк итээл уонна эбээһинэс, төһөлөөх элбэх професордар, академиктар ректор буолан үлэли, салайа оһороллоро буолуой? Оһортон барыларыттан биги киһибитин ордордохторо, эрэннэхтэрэ.

Государственной, общественной улахан үлэһэр төһөлөөх бириэмэни, күүһү-уоһу, сыраны-сылбаны, биллини-көрүүнү, өйү-санааны ылалларын киһи кыһан сыаналаабат. Бу үлүгүрдээх үлэһит-хамнастан, кэлиттэн-барытыттан быһыс буолан күрэхтэһинилэргэ кыттар, уус-уран самодеятельноска кытыһар.

Үчүгэй, үчүгэй, үчүгэй даһаны Үрдүккэ тардыһар, Үөрүүгэ кытыһар, — дизн ыллан дуораһыта турарын истибит-көрбүт үгүс буолуо. Бу ырыа тыллара Михаил Дмитриевич идууһатын сайа этэр, аһар курдук. Дьинэ даһаны, кини үрдүккэ тардыһар, үөрүүнү тэрийэр аһынан натуралаах сырдыгынан сыдыайар киһи кизэ кэрэмэһэ, саа кизэ саарына.

Дьиниэтэр-уотугар таһаллаах кэргэн, алаһарай аһа, эйэрэс эһээ, ыалдыһымсаа хаһаайын. Кэргэнэ Анна Николаевна айымнылаахтык үлэлир опьиттаах учуутал. Кини салайар алын кылаас учууталларын методическай холбоһуу педагогическай идеялар улуустаагы фестивалларын 2000 сыллаагы кыһаһылааһа, республикага 2001 сыллаахха үһүс миэстэлээх, таа сирин улуустарыгар бастакы миэстэлээх. Улахан оһолоро Дора үрдүк үөрэхтээх экономист-бухгалтер, уолаттар Ваня, Петя 8,7 кылаастар туйгун үөрэнээччилэрэ. Төрөпүттэрин удуурдаан саастылаахтарын ортотугар ой бото общественниктар, спортсменнар.

Россия курдук аан дойдуга биллэр улуу держава биер саамай эдэр, кэскиллээх ректорын дьинэ кэргэннигэр 2002 сылга дьолу-соһурун, өссө үрдүк ситиһинилэр баһарыаһын.

Роман АБРАМОВ,
педагогическай үлэ ветерана.

Согорутаагыта билиги улууспутугар. Российской Федерация Үлкэ министерствотын федеральной казначействотын Саха сирин үлэтин үлэтин салалччытын бастакы солбуйааччы Петр Николаевич Соловьев, ороскуоттуур чааака управление салаааччытын солбуйааччы Николай Николаевич Петров, свободнай аналитическай отдел начальнига Василий Афанасьевич Кожуров састааптаах бөлөх сырытта. Кинилэр федеральной казначейство Чуралчы улуусунаагы отделын үлэтин-хамнаахын биллестилэр, коллективка инники сорукутары гурордулар.

Улуус баһылыга А. А. Шадрины кытары көрсөн улуустаагы казначейство сайдар кэскилигэр кэлсэтигини ыыттылар. Улуустаагы финансовый сулуусулар (налоговый инспекция, финансовый-казначейский управление, сбербанк) кытары холбохуқтаах муннааха федеральной казначейство республика, улуустар таһымнарыгар кайдак үлэлиэхтээбэ, хан-тык уларыылар буолуохтаахтара билиһиннэрилиннэ. Итиннээх финансовый сулуусулар хардарыта кайдак сибээстээхтик үлэлиэхтээхтэрин механизма быһаарыллан бэрилиннэ. Бюджетнай кодекс, 2002 сылга федеральной бюджет сокуонун барылыгар сүрүк уларыылар иһитин-чэрилиннэлэр. Муннаах кытыылаахтарын элбэх бопуруостарыгар эппиэттэ-риннэ. Федеральной казначейство Саха сиринээбэ управлениетын үлэһиттэрэ улуус финансовый сулуусу-лара бары хардарыта сибэ-

ИННИКИ СОРУКУТАРЫ ТУРУОРДУЛАР

эстээхтик, таһаарылаах-тык үлэлиилэрин бэлиттээ-тилэр.

Управление салаааччытын бастакы солбуйааччы П.Н. Соловьевтан феде-ральной казначейство сунньуон тугунан дьарык-танарын ыйыллыкка манньк эппиэттээтэ:

— Республикаба 1996 сылтан ыла бюджетка ки-рэр нолуоктар, хомуурдар казначейство счегугар түһэриллэлэр. Казначей-ство бюджет дохуоттаах чааһыгар балансовый счег аһыллыаһыттан ыла нолуок бары көрүнүн бюджеттары-нан (федеральной, респуб-ликанской, олохтоох) үлэһиттэр. Итинэн феде-ральной сокуонунан ыйыл-лыбыт республика бюджет-ка дохуоттаах чааһын толо-ро олорор. Эһилгиттэн фе-деральной казначейство функциятын кэнэтигэ рес-публика үрдүнэн бири кэ-лим казначейский счег

аһыллыахтаах. Бу счег аһыллыаһына, бюджетка үп эргинэр түргэтир, үбү туһаны кедьүүтэ үрдүүр.

Казначейство бири сүрүн үлэтинэн федераль-най үбү тус сылыннан туһаныны хонтуруол-лааһын буолар. Үбү хонту-руоллааһын икки өрүттээх-тик ыытыллар-эрдэтээн (үбү туһаныах иһинэ) уон-на үп туттулла сырытабына.

Федеральной бюджет-тан үбүнэн хааччыллар улу-устаагы тэрилтэлэр үлэ-харчылар улуустаагы ка-значействонан аһар, онуоха бигараммит лимиттеринэн тустаах ыстатыйаларга үлэһиттэр, кэмгэр бэри-линэ хааччыллар. Үп сы-лыннан туһанылыбатаһына, казначействонан кэмгэр тустаах мизэрэлэр туттул-лар.

Государство үбүн туһаныыга казначейский система кедьүүтэбин учу-оттаан, РФ Правительство

"2000-2004 сс. федераль-най казначейство органын сайдытын туһунан" тус сы-аллаах программаны бигэр-гэппитэ. Ити программаба сыал-соруку быһаатынан информационнай-техничес-кэй хааччыыны, материаль-най базаны ханатыы, кад-рдары бэлэмнээһин, теле-коммуникационнай сибээһи тупсары сорукутара турбу-тара. Билигин бу программа туолуутугар үлэ ыытыллар. Ол холобурунан улуустарга казначейство сана хонту-раларын тутуу, оргтехника-нан, автотранспортынан ха-аччыыны ыытыллар.

Чуралчы улуутугар про-грамманы олоххо киллэрин чэрчитинэн 2002 сылга сааа, аныгылыы тиэптээх хонтуора тутуулаа былаан-наар. Маннаах олохтоох дьаһалта, казначейство кэ-киллээбин учуоттаан, хонту-ора тутуулар учаастагын анаата.

Улуустаагы казначей-ство үлэтин билсигин түмүгэр коллектив үлэни-хамнаахы сөптөөхтүк тэрийэн иһэр көһүннэ. Эдэр, эрчимнээх салаааччы Иннокентий Константинович Матвеев казначейдары бири сылга түмэн үлэстэр, коллектив сааһа эдэр, инники өтүгүр ситиһилээхтик үлэлиир кы-ахтаах.

А. СЛЕПЦОВ.

Хаартыскаа: (хонс-тан) управление са-лаааччытын солбуйааччы Н. Н. Петров, улуустаагы казначейство начальнига И. К. Матвеев уонна управ-ление салаааччытын бастакы солбуйааччы П. Н. Соловьев.

ЭДЭР СААС УМУЛЛУБАТ КЭМНЭРЭ

1960-нүс сыллар иккис аһардара дойдубут олобор, кэлин санаахтаах, инники кэмнээбэр колхозтаахтар доху-оттара үрдээн, олох таһыма тупсурут кэмэ эбит. Үөһэттэн кэлэр дьаһалы бири-бизэ тыла суох ылыннан бэлитэммит былааны толорор, аһара куюһарар соруку хас квартал, ый аайы үлэ коллективтарыгар турара.

Билиги, оччотоосу оскуоланы бүтэрээччилэр, октяб-реноктан саалаан комсомольский тэрилтэлэринэн иитиллэн, ол кэм ирдэбиллэн "Оскуола-производство-үрдүк үөрэх" дьэһинэн салайтаран төрөөбүт дойдубуту-гар "Субуурускай аатынан союз Соловьевтаагы отдел-ниетыгар кылааһынан тутуспутунан үлэтин тахсытыллыт. "Тыа сирэ-ымчат романтиката" дьэн девиз оччотоосу ым-чат оловун, өйүн-санаатын сөпкө көрдөрөрө, туох да ме-ханизацията суох хотонно, барытын илинэн үлэстэн, сирдүк ыра санаанан кынаттанан сылдыбыт эбиллэт.

Оччолорго ыаныыксыт хайаан да 17-ли ынагы туту-охтааба, саага төрөөбүт ныйрайы бири ыйын туолуор дьэ-ри бэйэтэ көрөрө. Үлэбит сарсыарда 4-5 чаастан саала-нара, ынах үстэ ыанылыахтааба. Балбаагы бэйэбит оҕорон, хоннорон дьаарыстырыбыт. Күннэ биридии биз-дэрэ бии аһылыгы илинэн таһан аһатарбыт уонна икки-ли буюука эбии аһылыгы оҕорон, сарсынныга бэлэмни-ирбит.

"Сага олох" хаһыат 1968 сыл алтынны 29 күнүкээбэ комсомол 50 сылыгар аналлаах нүөмэригэр бу курдук су-руллубут: "... бүгүнгү юбилей күнүн коллектив кэрэ бэлэ-тээх көрсөр. Ол курдук үгү ыаһынна сыллаагы была-нын болдьобун бүтүн икки аһар ый иһинэ — бу ый 15 күнүгэр 104,8 бырыһыан толоруру ситистэл..."

Елена Монастырева, Варвара Петрова, Евдокия Феде-рова-Толстоухова, Евдокия Николаева, Христина Мона-стырева, Тасия Козрова, ымчат сүөһүнү төлөһүтүүгэ үчүгэй көрдөрүүлээх инники күөһүгэ сылдыбыттар. Ки-нилэри барытын бири коллективка түмэр сыллаах, бөһүөлэк кытытыгар турар дьэһини уопсай оҕорон бири-гэ олоруттара. Ол дьаһаны саамай сөптөөх этэ: хотом-мут үрдүтэн, үлэбэ бары биригэ туран барабыт. араас дьаһаллар олоххо киллэрингэ, бири сүбээн олоро-го-үлэлииргэ эргичи үчүгэй, көхтөөх, бэлэһэл дьаһаны этэ.

Уолаттарбыт нэһилээк кизэн туттуулаа, төһүү үлэһит-тэрэ этилэр. Дмитрий Батариин, ДТ тракторынан ол тиз-эрэ, Николай Федоров, Филипп Кронников солбуллубат дизелистэр, Михаил Ефимов, Степан Собакин "Дружба" эрбиннэр нэһилээк отук маһын бэлэмнииллэр. Лазарь Сергеев, Михаил Николаев, Дмитрий Соловьев, Дмитрий Сергеев уо.д.а. араас үлэбэ мискиллэн кытыы нэһилээк кысыгы туорааһыгар күүстэрин-уохтарын анаабытта-ра.

Маны барытын илээччи-саалааччы, ылааччы-кэрдэ-эчи комсомольский тэрилтэбит секретара, ветеринарнай врач, остуол теннисигэр Дальний Восток призера Мария Даниловна Кронникова этэ. Кини ымчат эт-хаан, өй-санаа өтүкэн сайдытыгар улахан суолтаны ууран үлэстээбитэ. Бу суруллубут билигин ымчат лидердэригэр, бабар, хайа эрэ өтүкүн туһалаах буолаарай дьэн суруйабыт. Эдэр са-ас ханнык да кэмнэ син-бири эдэр саас.

Күүстээх үлэ кэниттэн кизэ аайы бөһүөлэк ымчата хайаан да түмсэр сирдээбэ. Ол оскуолабыт физзала, ку-лууп дьэһтэ. Сатырдыын-салаабыттын мустан баскет-боллуурбут, араас муннаахтар, ол иһигэр эдэр ыал иирсэ-эһин кыта дьүүлээһин, коньдэрдэргэ, гастролларга бэ-лэмнэһин, кырдыаастарга аналаах дьаһаллар, субю-тунууктар, пикниктар оччотоосу ымчат оловун сэргэхси-тэрэ. Оскуола оҕолоро кэлэн мэхэйдээһиллэрин туһунан кэпсэтин да суох буолара.

Ол кэмнэ ымчат туюкха барытыгар көхтөөх этэ—сорох көбүлээччи, сорох актыыбынай кыттааччы, сорох саагата суох батыһа сылдыааччы, кини да дьэһтэ олордон хаал-ларбат буоларбыт. Коньдэрдэргэ сценарийдарыгар, костю-му быһаарыыга, ансамбллары тэрийиңгэ, кэлин улууска биллэр педагогтар Елена Монастырева, Анна Батариина-Чечебутова оччоттон да дьаһаллаах кыргыттар этилэр. Солбуллубат фотографтарбыт: Николай Федоров, Миха-ил Ефимов, Степан Собакин Дьахтар күнүгэр кыргыттар-га барыларыгар Аммабыт кэрэ көстүүлэрин түһэрэн, ми-ни-альбом бэлэстээбиттэрэ дьиктитэ.

Ити курдук үлэстэн-хамсаан, оонньоон-көрүлээн болдьохтоох икки-үс сылыт аспытын билбэккэ хаал-быллыт. Араас идэни баһылаары үөрэхтэ туттарса арба-тардам барбыллыт. Врач, учуутал, горняк, энергетик, ту-тээччи, о.д.а. идэлэргэ олохтунан анаатыбыт. Ол эрэрэ ити сыллар умнуллубаттык өйбүтүгэр-санаабытыгар инэн сымдыллар.

Билиги эдэр сааспыт умнуллубат кэрэ-бэлэ кэмнэри-гэр, М. Д. Кронникова курдук бэйэтин дьаһалатыгар бэри-нинилээх, бири тыллаах, ирдэбиллээх, эппизитнээх комсомольский тэрилтэбит секретарыгар махталбыт сүрдээх улахан уонна түмсэ түстэрибит эрэ сылаастык өйдөөн-санаан, ахтыһан аһабыт.

Күндү салаааччыбытын, наставникпытын Мария Да-ниловнаны 60 сааһын туолбутунан, кэлэн иһэр саага 2002 сылыннан түгэниһэн туһанан, ис сүрэхтэн истин-иһирэх тылларынан эвэрдэлиһит! Эдэр сааһың эрчимнээх кэм-нэригэр комсомол, партия эрэллээх байыһа буолан, ара-ас салайар үлэлэргэ буспутун-хаппытын.Эйигиңэ билиги эн илпит-үөрэлпит оҕолорун кизэн туттабыт, барба мах-тал тылларын этэбит. Эйинээ баба санаа бастыһын, алгыс үтүөтүн аһыбыт, ыарыы ыалласпатын, тумуу тумунун!

Кырдыары-ыалдыары билимизкэ, соргулаах сүбэвинэ, өссө да өр сылларга билигин арыаллыы сы-рыт дьэн алгыбыт.

1968-1969 сс. "Тайга Төрдүн"

ымчат-комсомольский

ферматын кыргыттар ("Таежиядар")

Аграфена ТАППЫРОВА, Евдокия БАТАРИНА,

Варвара БАТАРИНА, Александра БАХЧАНЕН,

Мария БЕЛЫХ.

ДИРИННЭ — САГА ТУСТУУ СААЛАТА

Ахсынны 22 күнүгэр Дирик бөһүөлэгэр ураты күн үүннэ. Билиги аар-саар-а аатырбыт бири дойдулаа-хлытын, көнүл тустууга ССРС спордун үтүөлээх ма-астарын, ССРС норуотта-рын VI Спартакиадаларын, ССРС, Европа, аан дойду үс төгүллээх, XXI Олимпийс-кай оонньоулар чемпионна-рын, Дьокүүскай куорат бо-чуоттаах гражданынын, Са-ха АССР үтүөлээх тренери, экста кылаастаах судьуй-аны П.П.Пинигини кытта көрсүһүү буолла. Бу үөрүүлээх көрсүһүү саха но-руотун аан дойдуга аатыр-дыбыт, Олимпиадалар үрдүк пьедесталларыгар тахсы-быт үс тустуук уолаттарбыт Монреаллаагы XXI Олимпи-адаба ерөгөйдөөбүттэрин, илбизиннээх кыайыларын 25 сылын туолбут бэлэз кэ-мигэр буолбута эмиэ туспа уратылаах. Кини ордук үөрэ, кизэн тутта ааттыыра баар: аатырбыт олимпиец бири дойдулаахтара, кини аан бастаан сырдыкка, кэ-рээт тардыһан үөрэнэ бар-ыт оскуолатын коллектива кэнээри ымчакка бэртээхэй дьэн тустуу саалатын тутан дьэндэтэн көрүстүлэр.

Билигин кэм ирдэбилл-гэр толору эппизиттир, туп-саага оһуулаах манньк тустуу саалата, арааһа, рес-публикада үрдүнэн, тыа си-рингэр ханна да суоба буолуо дьэн этнээх кэрэһэһипит. Ол курдук, 278 кв. м иһинэ-э, иһигэр сылаас туалетта-ах, душтаах, сауналаах, тре-нерскэй хостордоох, үөр-нэр кылаастаах, кизэн-куон тустар саалааах үтүөкэн тутуу. Бу "үтүө дьыала" хамсааһын итинэн тутул-

лан үлэбэ кирибит тутуу — Дириннээбэ агро-оскуола үрдүк ситиһинтэ.

"Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ" дьэн мэнээбэ эппэт-тэр, дьон-сэргэ турунан ту-ран ылыстыына тугу да ту-луппатын чахчы дьиннээх туһуга буолан, бу баарабай тутуу илэ харааха көстөн ту-рар. Уонна бу тутуу, биллэн турар, биридиннээн энтузи-аст дьон олоор нэһилээк-пит, үлэлиир коллективит, кэлэр кэнээри ымчаттар-быт тустарыгар үтүө дьыа-ланы оҕорон хаалларыаһын дьэн өйдөөх-санаалаах үлэ-лэрин түмүгүн чабылхай хо-лобурунан буолар. Олортон бүгүн мин оннук кининэн ааттыахпын бабарабын. Ди-риннээбэ тустуу филиалын тренери Д.Д.Дьячковскайы. Кини бэйэтин учуута-ла, тустууга эрчийбит олох-хо уһуйбут кинитэ, РФ фи-зическэй културатын туйгу-на, СР үтүөлээх тренерэ М.Е.Захаров бабарбыт бабатын, сырдык ыратын олоххо киллэрбит үтүөлээх. Физрук И.С.Наумов бири-гэдьиридээх, Ленинград ку-орат чемпиона Е.Григорьев трахтористаах, М.Е.Заха-ровака быһаччы эрчиллибит уолаттар: П.Корякин, И.Ко-рякин, А.Толстоухов, А.Ми-хайлов, В.Кузьмин саага хайлово, В.Кузьмин саага дьэз тутуутун бийыл олунньу ыйга саалаабыты-нан барбыттара. Саага ту-туллуохтаах дьэз маһын тизээн-таһан уонна бэйэтин пилораматыгар хайытан би-лэрэн, "Олук" чааһынай хаһаайыстыба салаааччы-га П.Н.Осипов улахан көмөнү оҕорбута.

Саага саала аһыллар үөрүүлээх дьэндэттин улуус

баһылыгын бастакы со-лбуйааччы П.Н.Мишкин, П.Пинигин, саала хаһаай-ына Д.Дьячковскай быһал-лар. Саага дьэз символичес-кэй күлүүһүн биригээдэ са-лайааччыта И.С.Наумов ос-куола директорыгар И.Г.Ко-рякинна туттарар. Ол кэн-ниттэн Чуралчытаагы уонна Дириннээбэ орто оскуола-лар истэринэн үлэлиир тус-туу филиалларын эдэр тус-туутарын, икки ардылары-гар көнүл тустууга, эрийси-илээх күрэхтэһин ыытылы-на.

Улуус дьаһалтатын аатыттан П.Н.Мишкин, "үтүө дьыала" киллэрбит кыла-аттарынын иһин эвэрдээһэн ту-ран, үөрэх управлениетын начальнигар Е.С.Сидоров-ка, Дириннээбэ агро-оскуо-ла директорыгар И.Г.Коря-кинна, физкультура учуута-лыгар И.С.Наумовка, сан-техник Н.П.Петровка түөскэ илиннэр энактары туттарга-ата. Республикаабы "2000 үтүө дьыала" хамсааһын то-лоруулаах дирекциятын Махтал сорукутарынан Д.Д.Дьячковскай, А.А.Сер-геев, П.В.Каженкин, О.П.Кобякова, И.И.Помсеев набаарадаланналар.

П.П.Пинигин үтүөкэн тустуу саалатын тутан үлэбэ киллэрбиттэринэн бири дойдулаахтарын эвэрдээ-тэ. Манньк үчүгэй саалаттан аны 10 сылыннан саага тустуу-тун аан дойдуга аатырдар ымчаттар үүнэн-сайдан тах-сыахтара дьэн эрэлэн бил-лэрдэ. Эдэр тустууктарга, оскуола оҕолоругар улахан ситиһиллэр кэлэлэрин туһугар дьүккүөрдээх үлэ, элбэх билин-көрүү, үчүгэй

майгы-сигили, бэрээдэк ба-ар буолуохтаагын тоһо-болоон бэлиттээтэ. Инники-тин бу аһылыбыт тустуу са-алатын үлэтигэр-хам-нааһыгар, эдэр тустууктар үүнэн-сайдан тахсаллары-гар СР государственнай тренерэ буоларын да быһаатынан быһаччы көмөнү оҕоруохтаагын туһунан бири дойдулаахтар-ыгар эрэннэрдэ.

Үөрүүлээх бизнэргэ Аба дойду Улуу сэриитин кытты-ылааба Д.И.Дьячковскай кэргэниинин Евдокия Инно-кентьевнамын уонна педа-гогическай үлэ ветерана, РФ үөрэһиритин туйгуна, улууска биллэр хапсабайды-ыт М.Р.Сысолятин кэргэни-нин — норуот үөрэһирит-тин туйгуна Лидия Петров-намын олохтоох оскуола үөрэнээччилэриттэн үөрэх дьылын түмүгүнэн "Сыл бастын тустууга" дьэн ааты ылбыт оҕоо биридии тыһыынча солкуобайдаах стипендияны бизс сүл уста-та анылларын туһунан эт-тилэр. Оскуола директора И.Г.Корякин, Дьячковскай-дар уонна Сысолятиннар дьэз кэргэттарыгар ис-тинник махтанан туран, ки-нилэр эдэр көлүөнэ тустуук-тар чабылхай ситиһиллэрин бэлэтиир сорукутаах спон-сордаан, стипендия олохто-обуттарын туһулуур сибэ-днэтэлиститбэлэри, дохсун ытыс тыаһын ортоугар тут-тартаата.

Павел ФЕДОРОВ —

Сомоҕо,

журналист.

• Кэрэ эйгэтигэр

ВАНЯ ТРОФИМОВ
АЙАР КОНЦЕРА

Сотурутаагыта П.М.Решетников аатынан Чурапчытаагы народнай театрга "Хотугу сулус" телевизионнай конкурс Гран-притын хаһаайына, быйыл Москвага ытыллыбыт "Зажги свою звезду", Санкт-Петербургта ытыллыбыт "День Рождения" норуоттар икки ардыларынаагы конкурстар лауреаттара, олоҕо дойдута Сунтаар талааннаах обото Вания Трофимов айар концерта буолла.

Көрөөччүлэр Вания Трофимовы 2000 сылга "Сахам ата" диэн ырыатынан СР Президиум Граны ылбытын биллэрлэр уонна ити ырыатын радионан, телевидениеҥэр итибэт-көрбүт буоланнар өрө көтөбүллэн, үөрүүнэн көрүстүлэр. Бэйэтин программатын Вания Калистрат Еремеев тыллара, Калиста Пахомова мелодиятыгар "Кулунчук" диэн ырыанан сабалаата. Айылбаттан бэриллбит ыраас күүлэс, сценада тутуу-халтыы, онно сөптөөх көстүүм, музыканан кизэргитин, уот-күөс көрөөччү итиг биһирэбиллэн ылан, хара маннайгыттан концерт дохсун ытыс тыаһынан добуһуолланна. Эдэркээн ырыаһыт бу кизэ барыта 10-тан тахса ырыаны бэйэтин сааһыгар холооно суох үрдүк таһымнаахтык толордо.

Өскөтүн Вания бастаах тахсытыгар К.Пахомова ырыаларын аныгылыы эстрадалык ырыа көрдөбүллэрин онно дүүрэлээхтик хамсанан, үнүкүүлээн толорбут буоллабына, иккис тахсытыгар норуот ырыаларын, Христофор Максимов репертуарыттан көрдөөх ырыалары күүлэһин кырааскатын араастаан оонньотон эмиз да кыл-халты, эмиз да дэгэрэннэтэн, дэглэйдитэн доһуота туойбута дыктты. Бу баара-эрэ 14 саастаах ырыаһыт итинник сөүмөр ситиһиллэммитигэр, биллэн турар, киһи музыкальнай балайааччыта, Элгээй-гээй музыкальнай оҕуола преподавателэ Мария Сергеевна Алексеева үтүөтэ улахан. Киһи оҕо духовнай эйгэтэ байыгар, сайдарыгар ис сүрүттэн кыһаллан, баа сааһынан салайтаран элбэх талааннаах оҕону дойдутугар Элгээй-гээй дьарыктыыр эбит. Бу дьоро кизэҕэ киһи итиллээччилэрэ, "Кэнчэри" трио оболоро Никифор Семенов "Бар дьоммор" диэн ырыатын үрдүк маастарыс-

тыбалаахтык толордулар. Вания эдэһининин Тания Трофимовалыын дуэттара, Тания Аскалон Павлов "Ай-анньыт" диэн ырыатын толоруута "Браво!", "Бис!" хаһыанан добуһуолланна.

Уопсайынан, республика оболорун талааннара бары өттүнэн сайдыытыгар Президиум М.Е.Николаев бйаарынан икки сыллаахыта тэриллбит "Хотугу сулус" телерадиоакадемия кизн өрүттээх үлэни ытара биһирэниэн эрэ сөп. Бу академия XXI-с үйгэ үлэһит, үөрэхтээх, сайдыылаах, үрдүк культуураа, чөл олобу пропагандалыыр талааннаах дьону иитэр соруктаах үлэһит. Сыллата ытыллар "Хотугу сулус" телевизионнай конкурска республика араас мунуктарыттан хас эмэ сүүһүнэн оҕо мустан күрэх булдуһар, оболор талааннара арыллан, кырдык да, кустук араас өгүнүн дээрэлиэ оонньуур. Академия толороччу директора Татьяна Афанасьевна Гоголева бу олус түбүктээх эрэри, кэскиллээх үлэни кыһа-хоту тутан салайара киһи биһирэниэн, күнү-дьылы аахсыбакка сыламтата суох үлэһитин чабылхай туһута буолар. Киһиэхэ биһиги, өр сылларга биһир эйгэ эһимин дэһэн үлэлээбит коллегалара, дүүгэлэрэ, саҕатан-саҕа ситиһиллэри баарабыт, үгүс өрүттээх, дириг хорутуулаах айымньылаах үлэтэ-хамнаһа үтүө түмүктэрдээх буолуохтун.

Концерка Санкт-Петербурга ытыллыбыт үөһэ ахтыллыбыт конкурс диплома, Уус-Алдантан Дүсүн орто оскуолатын бастың үөрэнээччитэ Катя Алексеева Павел Семенов "Өһүрдөөх ыйдана", "Өскөтүн" диэн ырыаларын истин ийиһилээхтик толордо.

Вания Трофимов биһиэхэ кэлэн "Сахам ата" ырыатын толорбута барыбытын олус дин доһуута, уйадыта, концертан ураты дуоһууһун, киһи талааныгар сүгүрүһүн, "Хотугу сулус" телерадиоакадемия ытыгар үлэтигэр ис сүрэхтэн махтанан, сырдык ыра санаалаах, сарсынны күнүгэ эрэллээх тарбастыбыт.

Н.М.ЗАБОЛОЦКАЯ,
ССРС культуура-
тыуһуна, СР
культуура-
тыуһуна үтүөлээх
үлэһитэ.

ДАЕМ В КРЕДИТ!

Магазин "Бонус" в связи с праздником Нового Года дает в кредит мебель, кухонные гарнитуры и другие товары до 5 января 2002 г.

Спешите посетить нас!

Наш адрес: с. Чурапча, ул. Октябрьская, 57. Тел. 41-416.

БИЛЛЭРИИ

"Сага олох" редакционнай-издательскай холбоһук опьттаах бухгалтерга наадынар.
Үлэһин бабалаахтар редакцияга кэлэн билсэргитигэр. Тел. 41-332.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Күндүтүк саныыр кырдыаас эдэһиһитин, күтүөһүтүн, Мындабаады баһуулаһын олохтоохторун Мандараба Евдокия Трофимовна уонна Ядрихинской Афанасий Филипповичы ыал буолан олохтоохтук үйэ аһара буолар үөрүүлээх күнүтүнэн ити итик, истинник эбэрдэлиибит!

Баарабыт үтүө даруобуйаны, оҕолоргут, сизинэргит, хос сизинэргит сылаас сыһыаннарынан кырдыаары, ыалдьары кыйдаан өссө үлүннүк олохтоохторугар.

Чурапчыттан Шариннар, Фоминнар, Хатылыттан Поповтар дьыс-кэргэттэрэ.

Чурапчы улуутун, Болуһур нэһилиэгин олохтоохторун Мандараба Евдокия Трофимовна уонна Ядрихинской Афанасий Филипповичы олохторун халбааһытара 50 сылларынан, көмүс сыбаайбаларынан ити итик, истинник эбэрдэлиибит!

Баарабыт ыалдьыбакка-сүппэккэ өссө даҕаны үлүннүк олохтоохторугар. Оҕолоргутугар, сизинэргитигэр, хос сизинэргитигэр күүс-кама, сүбэ-ама буола турдун. Бары үчүгэй баарабыт.

Оҕолоргут, кийиниттэргит, күтүөккүт сизинэргит, хос кийиниттэргит, хос сизинэргит.

Убаастыыр кэрэмийин, аҕабытын, убайытын, Чурапчы сэлэһиньэтин олохтообун Николай Алексеевич ВАСИЛЬЕВЫ 50 саасын туолбут кэрэбэлэ күнүтүн ис сүрэхтэн эбэрдэлиибит!

Эн үтүө суобастаах үлэһиттэн, дьонно-сэргээ ытыктабылынан ааттанаргыттан үөрүбүт, астынабыт. Кытаанах даруобуйаны, күүстээх санааны, үлүн дьоллоох олоху баарабыт.

Кэргэниң Лидия, оҕолорун Оксана, Колл, Наташа, балтыларын Вера, Катя, быраатын Юра, күтүөтүн Василий.

УЛУУС БАРЫ ОЛОХТООХТОРУН, ТЭРИЛТЭЛЭР
САЛАЙААЧЧЫЛАРЫН ИСТИИЛЭРИГЭР!

2002 сылга устунан хааччыыга дуоҕабар түһэрсин сабаламмытынан, бары тэрилтэлэр салайааччыларын Энергосбыт Чурапчытаагы учаастагы хонтуоратыгар 2002 сыл тохсунуу 31 күнүгэр дьэри күүтэбит.

СР региональной энергетической комиссии тус дьыл ахсынны 12 күнүгэ 39/83 нүмүрдээх быһаарытынан 2002 сыл тохсунуу 1 күнүттэн 1 кв-чаас иһин НДС-ны киллэрэн турар манньк төлөбүр олохтоһо:

нэһилиэһи 36-0-40 солк.
тыа хаһаайыстыбатыгар — 1-044 солк.
бюджетнай тэрилтэлэргэ — 1-044 солк.
"Холбос" тэрилтэлэригэр — 1-044 солк.
олохтоох промышленнай тэрилтэлэргэ — 1-044 солк.
Редакцияга — 1-044 солк.
Онтон атыттарга — 1-50 солк.

Уотунан туттуу иһин бары дуоҕабардаах тэрилтэлэр, бааһынай хаһаайыстыбалара, чааһынай предпринимателлэр у.д.а. 2001 сылы түмүктүүр нэс аахсытыгар (акт сверки) кэлэргитигэр.

Энергосбыт Чурапчытаагы учаастага.

АТЫЛЫЫБЫТ

1998 сыллаах, саҕа капиталнай өрөмүөнү барбыт УАЗ "Санитарка" автомашинаны. Билсэр тел. 41-189.

УАЗ-3909 "Охотник", 2000 с. оҕоһуллубут массынаны. Сьаната кэлэстинэн. Билсэр телефон 41-285.

БИНИГИ ӨНӨБҮТҮНЭН ТУҔАНЫН!

Күн аайы Чурапчы-Дьоккуускай-Чурапчы маршрутунан дьону таһабыт. Билсэр тел. 42-292, 41-904.

Талтыыр, ытыктыыр убайыт, Чыаппараттан төрүттээх Калининград куорат олохтооҕо, Аҕа дойдуга Улуу сэриитин ветерана, майор

ПОПОВ

Алексей Иннокентьевич

ыарахан ырыыттан 82 сааһыгар ахсынны 23 күнүгэр күн сириттэн араахсытын, диригник курутууһун турар, бары аймахтарыгар, билэр дьонугар иһитинэрэбит.

Быраата, балтылара.

ЕРМОЛОВА
Мария Ивановна

Бу дьыл ахсынны күнүгэр Дьоккуускай куоракка улуус Бочуоттаах гражданина, "Бочуот Знага" орден кавалера, ССРС доруобуйа харыстабылын туйгуна, улуус дьонун доруобуйатын харыстабылыгар биэс уонча сыл тохтобула суох үлэлээбит ЕРМОЛОВА Мария Ивановна биһиги кэжэбриттэн уһун ыарахан ырыыттан өлөн туораата.

Мария Ивановна 1925 сыллаахха от ыйын 4 күнүгэр Воронежскай уобалас Хреновскай оройуонун Семенова-Александровка дэриэбинэтигэр төрөөбүтэ. Эдэр сааһыгар уоттаах сэрин алдьархайын этинэн-хаанынан билбит, уу хараһынан көрбүтэ, намчы саныгар сүкпүтэ. Сэри кэниттэн сыраллаан Воронежскай мед-институту бүтэрбитэ. Гиппократ андаарын толорон киһи билгитэ-көрүүтэ, сатабыла, эдэр эрчимэ наада, сиригэр, государство анааһынан, ыраах Саха сиригэр биһир-биэс утарсыта суох кэлбитэ. Дьоккуускайга киһини Чурапчы оройуонугар саҕа дьыс аһыллыбыт Хайахсыт участковой балыһатыгар анаабыттара.

Мария Ивановна үс сыл сүрдээх түмсүүлээх коллектив тэрийэн наһаа таһаарылаахтык, үтүө түмүктээхтик дьон-сэргэ өйдүүр-саныыр тына үлэлээбитэ. Салгыы оройуоннай балыһага маннагы идэтигэр терапевтынан 7 сыл, отучча сыл доруобуйа харыстабылын тэрийээччинэн; амбулатория сәбиэдиссәйинэн үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ.

Мария Ивановна терапевт-врач, тэрийээччи быһыытынан оройуоннай балыһа улаатытыгар, эмтиир-сэрээр үлэ киниз буолуутугар, улууска специализированнай көмөлөр сулуспалара атактарыгар турууларыгар, врачтар, орто-медицинскэй үлэһиттэр биллэлэрин, сатабылларын үрдэттигэ, доруобуйа харыстабылын статистикатын сайыннарыта, тыа балыһаларыгар тэрийэр-методическай, консультативнай көмөнү оҕорууга уһун кэминээх сыраллаах үлэтин түмүгэ билгитин ити үлэлэр үрдүк таһымнарыгар көстөр. Ити үлэлэр түмүктэригэр оройуонна сэри кэниттэн элбэх систыганнаах, ордуу оболору сугуйар уонна уһун сыраллаах-сылбалаах үлэни эрийбит титирнир (малария), одуруун (трахома) ыарылар суох оҕоһуллубуттара, илистик унна сэллик ыарылар уодьугуннамыттара. Ого төрөөһүнэ элбээн, ыалдьыта өлүүтэ-сүтүүтэ аһыйаан, улахан дьон ыарыта уонна өлүүтэ биллэрдик аһыйаан, нэһилиэһи аһсаана элбээн, сэри иннинэри таһым ситиһиллэбитигэр Мария Ивановна тус кылаата улахан. Киһи хас да көлүөнэ эмчиттэр дьиннээх учууталлара, истиг субэлээх-амалаах аҕа табаарыс, дьиннээх наставник этэ. Балыһага биһир өйдөөх-санаалаах наһыл коллектив түмүүтэ, үлэ дьиссиплинытэн, эмчит этикатын тутулууга, бөөргөтүүгэ элбэхтик сыраласпыта.

Мария Ивановна олоххо актыыбынай позициялаах буолан коллектив, оройуон общественнай олоһор куруук дьылабайдык кытара. ССКП чилиэһэ, өр сылларга балыһа маннагы сүлүүх тэрилтэтин сатабыллаахтык салайбыта, оройуоннары Совет депутатын, народнай суот сэтээтэлин, профсоюз оройуоннаагы комитетын чилиэһин быһыытынан дьон-сэргэ, коллективын итэһэлин чигэстээхтик толорбута.

Киһи үтүө суобастаах, таһаарылаах, өр сыллаах үлэтэ "Бочуот Знага" орденынан, "В.И. Ленин төрөөбүтэ 100 сылынан. Килибизнээх үлэтин иһин", "Үлэ ветерана" мэтээллэринэн, "ССРС доруобуйатын харыстабылын туйгуна" знагынан, Саха АССР Верховнай Советын Бочуотунай Грамотатынан бэллээтэммитэ.

Мария Ивановна Чурапчыга кэлэн тус дьолун булан, олохтоох ыччат Гаврил Гаврильевич Кардашевскайы кытта олоһун уһун дьоллоох дьыс кэргэн олоһун олоһордо. Гаврил Гаврильевич улууска үөрэтири сайдарыгар улахан үтүөлээх-өҕөлөөх, дьон-сэргэ убаастыыр киһитэ этэ. Киһилэр икки үтүөкэн кыыс оҕону төрөтөн, иһэн, үөрэттэрэн үтүө ыаллар нйэлэрэ, үрдүк үөрэхтээх специалист оҕордулар.

Мария Ивановна дьолун булбут, олоһун үтүө кэмин аҕаарыт, сыратын-сылбатын биһирбит Чурапчытын иккис төрөөбүт дойдутунан аабынара.

Үтүөкэн врач, доруобуйа харыстабылын ветерана, элбэх эмчиттэр аҕа табаарыспыт Мария Ивановна туһунан сырдык өйдөбүл Чурапчы эмчиттэригэр умнуллуу суоба.

Улуустаагы киһи балыһа администрацията, профкома.

Улуустаагы киһи балыһа ветерана
ЕРМОЛОВА Мария Ивановна

уһун ыарахан ырыыттан өлбүтүнэн оболоругар, аймахтарыгар, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Улуустаагы киһи балыһа администрацията, профкома, ветераннарын сәбиэтэ.

Редактор **ПОПОВ Г.**
ААДЫРЫСПЫТ: 678670 Чурапчы сал.

Карл Маркс уул, 26 "а".

ТЕЛЕФОННАРЫБЫТ:

редактор — 41-332, отделтар — 41-265.

E-mail: sannaoloh@churap.sakha.ru

Хаһыаты тэрийээччилэр: Саха Республикатын Правительствота,
Улуу дьаһалтата, Редакция. Хаһыат сахалыы тылынан
— оһуоруһууһка, чэппиэргэ, субуотага тахсар.
Хаһыат индекса: 54907

"Сага олох" редакционнай-издательскай холбоһук.
Офсетнай бөчөөт. Саҕаһын №-рө 151. Тираж 2007.
26.12.2001 с. бөчөөккө бэриллинэ.

Автор суругар этиһэр санаа редакция позициятыгар мэдэп сөп түбөһөр буолбатах. Сурукка ыйыллар чакчылар кырдыктаахтарыгар эппиэтинэһин автор тус байыта сүгэр.